

Erindringer fra Fanefjord Mejeri

Mønsbladet onsdag den 24. marts 1971 af Richardt Søbjerg

Et glimt af, hvordan det var at være mejerielev omkring 1919 fra tidlig morgen til sent på aftenen – alligevel blev der tid og kræfter til litteratur.

En aften stod jeg i vort lokale bibliotek og var faldet i "staver" med Johan Skjoldborgs bog "Gyldholm". Men en høflig stemme "tillader De" trak jeg hastigt bort fra reolen, som jeg havde stået og blokeret for passage. Bogen stoppede jeg ned i tasken til de andre åndsprodukter, der skulle fordøjes i den nærmeste tid. Med uldhuen trukket godt ned over ørene til værn for en bidende østenvind fortsatte jeg mine afbrudte tanker mens jeg forsigtigt listede hjem. Vejen var glat af pladder efter den sidste byge.

Bogstaverne blev tidligt mine gode venner og Knold og Tot mine første helte. Men efterhånden slugtes alt papir hvorpå noget var trykt. "Geologiske undersøgelser" blev reddet fra fortabelse i en skarnbøtte og læst med interesse. En kasseret lærebog i oldtidskundskab blev erhvervet af en kammerat for 10 øre plus 8 udenlandske frimærker. Den bragte mig dog noget fordøjelsesbesvær, efter læsningen af den sikkert udmærkede bog opstod dog en lurende tvivl om mit talent for handel. Da jeg udbød den til salg blandt mine kammerater viste den sig at være usælgelig. Men hjemme havde vi kun almanakken og en halvpart i Folkebladet. At beskæftige sig med læsning var i mine drengeår ikke ligefrem populært. Jeg kan huske hvor forarget min mor var, da hun besøgte en kone i Rådhusgade og traf denne siddende i en stol, fordybet i en "roman" – midt om formiddagen, - spildte sin tid på sådan noget bras.

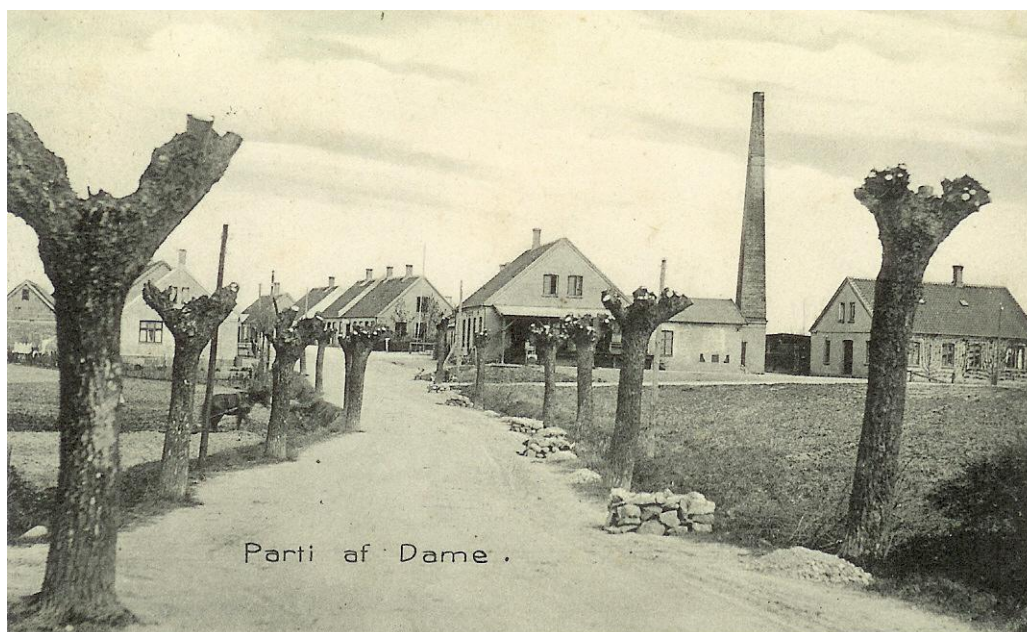
I Møns folkebibliotek som dengang havde lokale i provst Reenbergs gamle gård i Langgade blev jeg jævnlig gæst. Bøgerne blev smuglet hjem under blusen og lagt i skoletasken, for så at blev læst sammen med lektierne. Den sidste bog jeg nåede at låne var "Borgslægtens Historie". Det var den bedste bog jeg nogensinde havde læst, men så var det også slut med læsning, foreløbig.

En mørk og snetung februar dag holdt der en let fjedervogn for spændt en rød livlig oldenborger på gaden udenfor vort hus. Det var mig der var anledning til besøget. Den kraftige mand i den store bjørneskindspels, der nu sammen med far baksede en rød kiste op i vognen, var herefter den hvis ordre jeg i fremtiden "havde at rette mig efter – uden at kny, eller komme hjem og klage mig". Den "røde" stod og skrabe gnister af brostenene af utålmodighed og kulde, da jeg skulle stige op i vognen. Bjørneskindspelsen bøjede sig over vognsiden "Ræk mig din hånd min dreng, så skal jeg hive dig op". Ned igennem Storegade og over broen kørte vi i skridtgang, men ude på Støvvasen fik den røde et let tjat med piskan og et par opmuntrende ord. Så gik det i trav lige til vi nåede Fanefjord Mejeri. Jeg hjalp ham med at spænde hesten fra, det blev han lidt forbavset over at jeg kunne, men så hjalp han mig også med at bære kisten over i mejeribygningen, hvor jeg skulle dele værelse med 1. eleven.

Et nyt og spændende afsnit af mit liv var nu begyndt. Mit arbejde bestod i at veje skummetmælk, kærnemælk og valle ud til 17 vogne, - "og det skal knageme være korrekt, så vi ikke får vrøvl med leverandørerne", havde mester sagt som en begyndelse, så der var ikke noget at tage fejl af. Så skulle jeg være med at ælte osten, og "det skal være med sved" fik jeg at vide.

På lageret skulle ostene vendes og viskes og "det skal være dem alle". Joh der var nok at tage fat på. Når de 17 vogne var returneret til leverandørerne med det rigtige indhold og perronen var rensset overalt, så mester ikke fandt noget urent på tommelfingeren, når han gik sin aftenrunde og jeg pligtskyldig havde afleveret min sved til osten, var de værste af dagens pligter for en mejerielev overstået. Min sidste opgave

var at tørre centrifuger og andre maskiner fri for vand. Her følte jeg mig lidt tilsidesat. For mens jeg tørrede af sag mejeristerne og 1. eleven og drak formiddagskaffe i maskinstuen. Men det var reglementet.

Den røde oldenborger, der i trav havde ført mig til mejeriet var jeg knapt så henrykt for mere. Den, plus 2 grise blev det min pligt at holde ren og muge under. Desuden var der stalden, hvor de ca. 34 heste stod og "malede" hakkelse mens skumringen fandt sted.

Det var dengang jeg synes det var grusomt hvad denne samling kunne levere af møg, når jeg vaklede af sted med den topfyldte trillebør. En overgang mistænkte jeg ligefrem mælkekuskene for at afpasse tinde, så hestenes fordøjelse nøjagtig ville kulminere i mejeriets stald. Desuden var der sådan en pæn pigeovre i "Brugsen". Jeg var jo lidt flov over, at hun skulle se når jeg udførte mine mindre mejerifaglige jobs. Ved 15-tiden mødte alle mand på kontoret. Når vi havde rigtig travlt kom mester også. Prydet med sin lange pibe. Så gik resten af dagen med regnskab, ofte var klokken både 21 og 22.

Der var 295 leverandører, så der var altid nok at rive i, min læsehunger blev dysset ned, jeg sov som en sten om natten. Med den nævnte svinebestand fik vi ofte stegt flæsk til middag. "Ja, jeg spiser det helst med fingrene, så smager det mig bedst, det må I også, hvis I synes", sagde mester. Vi fulgte hans eksempel. Efter middag skulle jeg ind på kontoret og hæve den første gage – 15 kr. -.

Efter at have slikket det værste fedt af fingrene og fjernet det sidste et sted under blusen, gik jeg derind. Mens bestyreren skrev en kvittering, stod jeg på klamme sokker og kiggede mig omkring, men da han vendte sig, stod jeg med næsen mod ruden på hans bogskab og studerede titlerne på de mange bogrygge: Bjørnson, Ibsen og Lie. Forskrækket og flov blev jeg ved at være opdaget. "Nå, du er af dem, der kan lide at læse, hva?" jo. Det kunne jeg nok. Med gagen i lommen og strenge formaninger om at passe godt på bøgerne, bar jeg to bind af Bjørnson over på mit værelse.

Men det var kun indledningen, hele hans bibliotek fik jeg slugt i de tre år jeg opholdt mig på mejeriet. Jeppe Aakjær og Johan Skjoldborg kendte jeg ikke før en aften på kontoret, hvor de kom på tale.

Det skulle være noget helt forfærdeligt at læse de bøger, for personerne deri både bandede og drak og meget værre. Da mejeristen en aften havde været hjemme overrakte han mig "Gyldenholm". Den blev

læst med interesse og derefter stuvet ned til alt det andet. Man undrede sig vel nærmest dengang over, at nogen kunne skrive sådan og få det udgivet. Men tiderne forandrede sig.

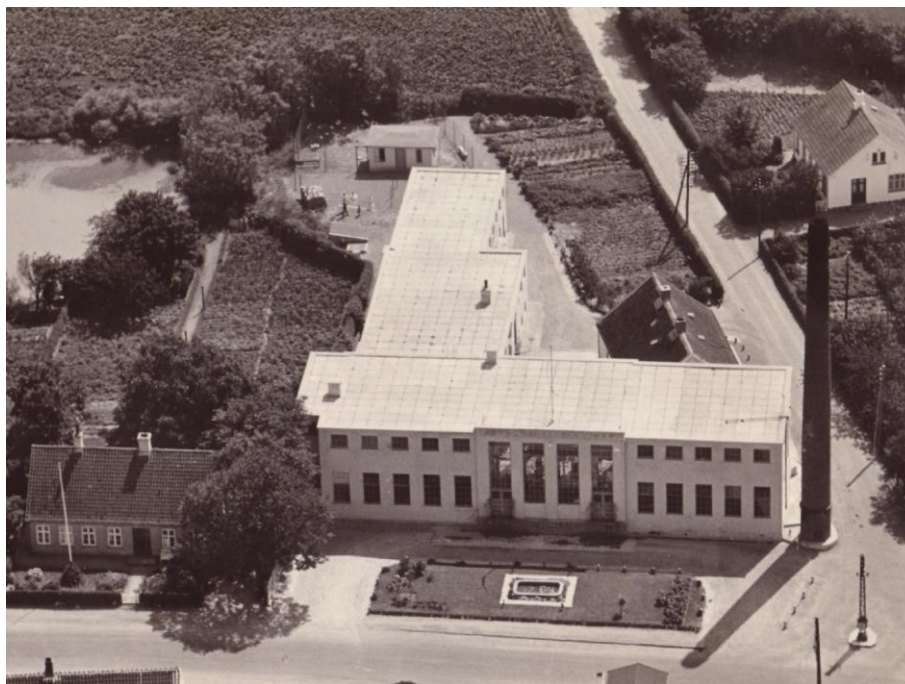
Det Aakjær og Skjoldborg dengang skrev, er i dag det rene barnemad mod det, en læser i dag kan blive repræsenteret for at sjofelheder på tryk.

Efter et års tid blev jeg ophøjet til 1. elev og smørmejerist. Mejeriet havde to store kærner, så der var nok at have ansvar for, 16 år var jeg. Men det gik. Forvænt var man ikke dengang. At blive noget betroet var en æressag. Hvor kunne jeg få den dampfyldte kærne til at hvæse, når jeg lukkede trykket ud, og der stod en køn og forskræmt ung pige fra en af gårdene med sin kurv på armen og ventede på, at jeg fik tid til at udlevere hende 1 kilo smør og et stykke "karleost".

De blå benklæder var nu erstattet med hvide. En kasket havde jeg fået i fødselsdagsgave, og nu var det mig, der drak eftermiddagskaffe med "svendene".

En ny elev havde overtaget mit alsidige virke som chef for de løbende forretninger og renholdelsesvæsenet. Han var en flink fyr, men sådan lidt fin på det. Han skulle "gå mejerivejen" sagde han altid – jeg synes det lød så dumt. Men han nåede da også kun til en stump af "vejen" for de viste sig, at han ikke kunne holde sig "tør".

Hver dag når han havde fået gjort perronen ren og kom ned i mejeriet var han så våd, at vandet drev af ham. I forsøg på at holde det våde på afstand, gik han hver dag med bukserne smøget på til skridtet. Men med grå uldsokker i træsko, hvorfra vandet svuppede for hvert skridt. Det så tosset ud en vinterdag, når blæsten susede frit igennem mejeriet. Det begyndte med hoste, så han måtte hjem nogle dage for at blive varmet igennem. Forsøgte sig igen, men opgav og slog sig på landbruget i stedet. Jeg har ikke set ham siden, men jeg kan dog endnu huske, at han hed Viggo, for det var under hans ophold på mejeriet, at jeg stiftede bekendtskab med Jeppe Aakjær. Viggo havde fået "Jens Langkniv" i julegave. Det lyder sært når jeg fortæller, at jeg fik læst bogen før ham, og uden at han anede det.

Fanefjord Andelsmejeri o. 1955

Viggo og jeg boede på sammen værelse. Når vi var færdige i mejeriet, sådan ved 14-tiden, hvilede vi alle en times tid før vi begyndte på kontoret. Jeg, der endnu ikke havde lært at sove på det tidspunkt af dagen, lagde mig oven på sengen. Viggo krøb ned i dynerne og efter flere gange ah og åh, lå han med "Jens Langkniv" for næsen og præsenterede mig omslaget, det ærgrede mig. Så begyndte jeg at trække vejret, dybt og inderligt iblandet nogle bobbelyde. Forsøget lykkedes over al forventning. Ikke længe efter så jeg bogen glide ham ud af hænderne og lægge sig på dynen, hvor jeg forsigtig samlede den op og læste videre. Når der blev kaldt til arbejde lå den altid på sengen igen. Da han langt om længe blev færdig med bogen og tilbød mig at låne den, så han lidt tvivlende på mig, da jeg oplyste ham om, at den havde jeg læst for længe siden.

Det var en dejlig tid. Men som så meget andet er også dette billede ændret. Min gamle læremester er ikke mere, men den hånd han rakte mig, da jeg for mere end 50 år siden blev hevet ind i hans vogn, glemte jeg aldrig. Dog skulle han ikke opleve at hans stolthed, det nye mejeri blev nedlagt. Godt for det.

Fanefjord Andelsmejeri blev bygget i 1893, ombygget i 1935 og nedlagt i 1968. I 1942 blev Vollerup Andelsmejer, som lå i Hårbølle, nedlagt og lagt ind under Fanefjord.

Der har været 3 mejeribestyrerne fra 1893 til 1968: Mejeribestyrer Søren Kjær var der starten til o. 1915 dernæst kom mejeribestyrer Niels Elgaard og fra 1941 mejeribestyrer Johannes Christensen, til det lukkede i 1968.

Richardt Søbjerg stammer oprindeligt fra Søbjerggård, Fanefjordgade 97 og familien tog navnet Søbjerg efter gårdsnavnet. Muligvis blev han senere journalist, da han i 1971 også skrev en artikel i Mønsbladet om: "På jagt efter uroksen fra Damme".

*Jonna Kjær-Nielsen
2012*

